

VI

**PROPOSTA DE TRANSCRIPCIÓ
DE L'HEBREU EN TEXTOS ESCRITS
EN CATALÀ**

(Acord del 14 de juny de 2002)

La Secció Filològica, en la reunió tinguda el 14 de juny de 2002, aprovà la «Proposta de transcripció de l'hebreu en textos escrits en català», que tot seguit es reproduueix.

La versió en línia d'aquest document incorpora, des del febrer de 2014, diverses esmenes respecte a la versió impresa.

PROPOSTA DE TRANSCRIPCIÓ DE L'HEBREU EN TEXTOS ESCRITS EN CATALÀ

INTRODUCCIÓ

Aquesta proposta va ser elaborada, en una primera redacció, per una comissió de membres de la Societat Catalana d'Estudis Hebraics formada per M. Esperança Barjau, Tessa Calders, Pere Casanellas, Eduard Feliu, Joan Ferrer i Manel Forcano. Va actuar de president Eduard Feliu, president de la Societat Catalana d'Estudis Hebraics, i de secretari i ponent redactor, Pere Casanellas. Es van mantenir contactes amb Mercè Ramon i, posteriorment, Gemma Linares, del Servei de Normalització Bibliogràfica de la Biblioteca de Catalunya, i amb Damià Roure, director de la Biblioteca de Montserrat.

Posteriorment, el text va ser revisat per la Comissió de transcripció i transliteració de la Secció Filològica de l'IEC, formada per Jordi Carbonell, Joaquim Mallfrè, Lluís B. Polanco i Jordi Sarsanedas, en diverses reunions tingudes amb Joan A. Argenter, president de la Secció Filològica, i Pere Casanellas, com a representant de la Societat Catalana d'Estudis Hebraics.

* * *

L'àmbit d'aquesta proposta és el de diverses possibles conversions de l'hebreu a l'alfabet llatí (de vegades completat amb diacrítics) per a ús de lectors catalans. No s'hi inclou, per tant, la conversió a altres alfabetos, com és el cas de l'alfabet fonètic internacional (AFI).¹

1. Sobre la representació dels sons de l'hebreu modern per mitjà dels caràcters de l'AFI, es pot consultar Asher LAUFER, «[Illustrations of the IPA:] Hebrew», a *Journal of the International Phonetic Association*, vol. 12, núm. 2 (desembre 1990), p. 40-43.

No s'hi inclou tampoc el procediment d'adaptació fonicogràfica de mots hebreus al català ni cap procediment de transliteració, entesa com a representació exacta dels caràcters hebreus.

Per a la transliteració es disposa de les normes ISO 259 (transliteració rigorosa) i ISO 259-2 (transliteració simplificada). Per tant, es recomana fer servir aquestes normes, especialment la ISO 259, en els casos en què calgui transliterar el text hebreu (per exemple, en epigrafia o numismàtica, estudis lingüístics, etc.).² Quan es fan servir programes o sistemes informàtics que no permeten escriure determinats caràcters d'aquestes normes ISO (per exemple, *b*, *t*, *s*) es pot fer servir el sistema —d'àmplia difusió— dissenyat per a la transliteració de l'hebreu bíblic en els arxius informàtics de la *Biblia Hebraica Stuttgartensia*, que fa servir exclusivament cinquanta caràcters dels noranta-tres inclosos en el joc ASCII.³

1. TRANSCRIPCIÓ RIGOROSA DE L'HEBREU CLÀSSIC

Es tracta d'un sistema de conversió que pren com a llengua convertida l'hebreu puntuat pels masoretas tiberiencs,⁴ és a dir, que representa totes les

2. ORGANISATION INTERNATIONALE DE NORMALISATION, *Documentation: Translittération des caractères hébraïques en caractères latins. ISO 259*, Ginebra, ISO, 1984. INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR STANDARDIZATION, *Information and documentation: Transliteration of Hebrew characters into Latin characters. Part 2: Simplified transliteration. ISO 259-2*, Ginebra, ISO, 1994. Aquestes normes ISO es poden obtenir a les oficines de les associacions representants de l'Organització Internacional per a la Normalització (AENOR a Espanya; a Barcelona, també a l'Associació d'Enginyers Industrials de Catalunya i a l'Institut Català de Tecnologia). També es poden consultar en el treball de Pere CASANELLAS, «Transliteració i transcripció de l'hebreu. Una nova proposta», en *El text: Lectures i història*, Barcelona, PAM i ABCat, 2001, coll. «Scripta Biblica», 3, p. 245-248, 352-358.

3. L'edició informàtica de la *Biblia Hebraica Stuttgartensia* va ser començada per la Universitat de Michigan i les Claremont Graduate Schools; per això aquest sistema de transliteració s'acostuma a conèixer per *transliteració Michigan-Claremont de la BHS* (abreujadament, MC-BHS). Aquest sistema de transliteració es pot consultar en l'article de Pere CASANELLAS, «Transliteració i transcripció...», 2001, p. 240-241, 344-350.

4. Els masoretas són els savis jueus que entre els segles VI i X dC es van dedicar a vocalitzar el text hebreu i arameu de la Bíblia, a posar-hi accents o marques de cantillació i a dotar-lo d'un conjunt de notes marginals que constitueixen una mena d'aparat crític anomenat *masora*. Entre les escoles de masoretas destaca la de Tiberíades. Anomenem *masorètic* el text hebreu puntuat pels masoretas (amb vocals i altres signes auxiliars). El text establert d'aquesta manera pels masoretas tiberiencs ha esdevingut el text tradicional o clàssic de la Bíblia hebrea. L'hebreu modern també és basa en l'hebreu masorètic, si bé, pel que fa a l'escriptura, el text puntuat només es fa servir en determinades ocasions (poesia, llibres per a l'aprenentatge de la llengua, etc.), i pel que fa a la fonètica i fonologia, moltes de les distincions que representa la puntuació masorètica s'han perdut en la pronunciació actual.

distincions de fonemes i sons que els masorettes de l'escola tiberienca van voler representar a través de la seva puntuació del text consonàntic hebreu rebut.

El llenguatge de conversió no és el català, sinó un conjunt de caràcters de l'alfabet llatí ampliat amb alguns diacrítics, amb una lletra volada (°) i amb alguns caràcters afegits (*æ*, ? o bé ' , ? o bé ').

Es distingeix de la transliteració estricta perquè transcriu de manera diferent un mateix caràcter hebreu segons el fonema que representa en cada cas concret. Així, el caràcter ו es transcriu per *û* quan té valor vocàlic i per *ww* quan té valor consonàntic; el *daguetz* en les consonants *begadkefat* (כ, ג, ד, ב, פ i ת) es transcriu duplicant la consonant quan indica geminació i no es transcriu en cas contrari; els caràcters consonàntics ה, י i ו es transcriuen per *h*, *y* i *w* quan tenen valor consonàntic i normalment no es transcriuen (sinó que s'escriu el corresponent diacrític de vocal llarga sobre la vocal) quan són *matres lectionis*; el *xevà* no es transcriu quan és quiescent i sí quan és mòbil, etc.

Es distingeix de la transcripció fonètica en general, principalment perquè les consonants *begadkefat* (כ, ג, ד, ב, פ i ת) es transcriuen preferiblement per *b*, *g*, *d*, *k*, *p* i *t*, independentment del so, oclusiu o fricatiu, que tinguin en cada context concret. Es distingeix, a més, de la transcripció fonètica rigorosa de l'apartat 2 (prevista per a l'hebreu modern) perquè distingeix entre diverses vocals que en hebreu modern es confonen l'una amb l'altra en la pronunciació.

S'aparta de la transcripció fonològica en la representació de les vocals, en la qual es distingeix entre els diversos tipus de *xevaim* compostos i simple per motius de pronunciació (o de grafia).

Les seves característiques el fan especialment apropiat per a transcriure text hebreu, tant de l'època clàssica com de períodes posteriors de la llengua, quan l'atenció del lector s'ha de centrar en l'estructura fonològica de la paraula: en estudis de lingüística comparada, gramàtiques, estudis lingüístics sobre l'hebreu en general i en obres d'alta divulgació en què se suposa per part del lector un coneixement de l'hebreu o, almenys, del valor dels caràcters emprats en la transcripció.

Els caràcters escollits per a la transcripció de les vocals ho han estat pensant que es poguessin fer servir fins a un cert punt independentment de la teoria fonològica sobre el vocalisme de l'hebreu que l'usuari mantingui: s'adapten tant a la teoria fonològica que sosté que hi ha cinc qualitats vocàliques com a la que sosté que n'hi ha set.

TAULA 1
Consonants segons la transcripció rigorosa de l'hebreu clàssic⁵

א	ʔ (ʔ)	Vg. les obs. 1, 4 i 12	ל	ll	Vg. l'obs. 2
ב	b (b)	Vg. les obs. 3 i 12	מ	m	
בּ	b bb	Vg. les obs. 2 i 3	מּ	mm	Vg. l'obs. 2
ג	g (ḡ)	Vg. les obs. 3 i 12	נ	n	
גּ	g gg	Vg. les obs. 2 i 3	נּ	nn	Vg. l'obs. 2
ד	d (d)	Vg. les obs. 3 i 12	ס	s	
דּ	d dd	Vg. les obs. 2 i 3	סּ	ss	Vg. l'obs. 2
ה	h		ע	ʕ (ʕ)	Vg. les obs. 1 i 12
הּ	h		עּ	p (p̄)	Vg. les obs. 3 i 12
ו	w		עּ׀׀	p pp	Vg. les obs. 2 i 3
וּ׀׀	ww	Vg. l'obs. 2	ז	ʒ	Vg. l'obs. 12
ז	z		זּ׀׀	ʒʒ	Vg. les obs. 2 i 12
זּ	zz	Vg. l'obs. 2	ק	q	
ח	ħ	Vg. l'obs. 12	קּ	qq	Vg. l'obs. 2
ט	ṭ	Vg. l'obs. 12	ר	r	
טּ׀׀	tt	Vg. les obs. 2 i 12	ש	ś	Vg. l'obs. 12
י	y		שּ׀׀	śś	Vg. les obs. 2 i 12
יּ׀׀	yy	Vg. l'obs. 2	שׂ	ʃ	Vg. l'obs. 12
כ	k (k̄)	Vg. les obs. 3 i 12	שׂ׀׀	ʃʃ	Vg. les obs. 2 i 12
כּ	k kk	Vg. les obs. 2 i 3	ת	t (t̄)	Vg. les obs. 3 i 12
ל	l		תּ׀׀	t tt	Vg. les obs. 2 i 3

5. En les taules d'aquesta proposta es fan servir els signes convencionals següents:

a) La plecra doble (||) separa el caràcter o dígraf que s'ha de fer servir transcrivint de l'hebreu clàssic (a l'esquerra) del caràcter o dígraf que cal fer servir transcrivint de l'hebreu modern (a la dreta).

b) La plecra simple (|) separa dues opcions que depenen de l'estructura fonològica de la llengua convertida (hebreu).

c) La barra inclinada (/) separa dues opcions que depenen de la normativa gramatical de la llengua de conversió (català).

d) Els parèntesis emmarquen caràcters opcionals que l'usuari del sistema de conversió pot escollir en lloc dels que hi ha fora del parèntesi, d'acord amb les seves preferències.

e) El quadradet puntejat (□) equival a una consonant qualsevol.

f) El signe menys (-) indica que el caràcter hebreu no es transcriu.

TAULA 2
Vocals segons la transcripció rigorosa de l'hebreu clàssic⁶

<i>Amb matres lectionis</i>	<i>Sense matres lectionis</i>	<i>Amb xevà simple o compost</i>
יִ ם̣ î	יִ ם̣ i Vg. l'obs. 10	
יְ ם̣ ê	יְ ם̣ e Vg. l'obs. 10	
יֵ ם̣ â Vg. l'obs. 12	יֵ ם̣ æ Vg. l'obs. 10	יֵ ם̣ ě Vg. l'obs. 12
יֶ ם̣ â Vg. l'obs. 5	יֶ ם̣ a Vg. les obs. 6 i 10	יֶ ם̣ ä Vg. l'obs. 12
יֹ ם̣ ô	יֹ ם̣ ā (ā ā) Vg. les obs. 7, 10 i 12	יֹ ם̣ ö Vg. l'obs. 12
יֻ ם̣ û	יֻ ם̣ o Vg. l'obs. 10	
יְ ם̣ eh Vg. l'obs. 5		יְ ם̣ e – Vg. les obs. 8 i 12
יֵ ם̣ æh Vg. l'obs. 5		
יֹ ם̣ oh Vg. l'obs. 5		

OBSERVACIONS COMPLEMENTÀRIES A LES TAULES 1 I 2

1. En lloc dels caràcters ם̣ (UNICODE / ISO / IEC 10646, posició 02BE) i ם̣ (UNICODE / ISO / IEC 10646, posició 02BF) es poden fer servir respectivament els caràcters ם̣ (ISO 8859-1, posició 146) i ם̣ (ISO 8859-1, posició 145).

2. Les consonants geminades s'indiquen doblant el caràcter corresponent (דִּבְּרָה = *dibber*).

3. Les consonants *begadkefat* (ב, ג, ד, כ, פ i ת) es transcriuen preferiblement per *b, g, d, k, p i t*, independentment del so, oclusiu o fricatiu, que tinguin en cada context concret, segons ja s'ha avançat més amunt. Si interessa distingir els casos en què en el text hebreu porten la ratlleta anomenada *rafé*, es pot fer servir en la transcripció el diacrític en forma de ratlla superior o inferior, segons els casos: *b̄, ḡ, ḏ, k̄, p̄, t̄*. També s'admet que, per a comoditat de lectura, es puguin transcriure sempre amb la ratlleta superior o inferior quan són fricatives.

4. La consonant ם̣ es transcriu sempre, fins i tot quan és *mater lectionis*.

5. La consonant ם̣ *mater lectionis* només es transcriu per mitjà de la lletra *h*, segons es veu en el quadre, quan indica les vocals יֵ ם̣, יֶ ם̣ o יֹ ם̣. Exemples:

6. L'ús de la pleceta simple (|), els parèntesis, el quadratet puntejat (□) i el signe menys (–) s'explica en la nota a peu de pàgina de la taula 1 (nota 5).

מַעֲשֵׂה = *mašāšeh*, מַעֲשֵׂה = *mašāšeh* (en canvi: מַעֲשֵׂי = *mašāšé*, חַכְמָה = *ḥākmâ*), אֵיפֹה = *ʔêpoh*.

6. El *pàtah* furtiu es transcriu com el *pàtah* normal, col·locat abans de la transcripció de la consonant final (per exemple, רוּחַ = *rûah*).

7. El *qamets* es pot transcriure sempre de la mateixa manera (*â*), per exemple, דָּבָר = *dâbâr* i חַנְּנִי = *ḥânnenî*, o bé es pot distingir entre el *qamets gadol* (*ā*), per exemple, דָּבָר = *dābār*, i el *qamets qatan* o *qamets hatuf* (*â*), per exemple, חַנְּנִי = *ḥânnenî*.

8. El *xevà* es transcriu per ^e quan és mòbil (כָּפָר = *k^epār*) i no es transcriu quan és quiescent (חַכְמָה = *ḥākmâ*) o mitjà (מַלְכֵי = *malkê* o *malkê*).

9. El *maqgef* es transcriu amb el guionet (-).

10. Si convé indicar quantitat vocàlica en les vocals sense *mater lectionis*, es pot fer marcant les vocals llargues amb ratlleta superior (*ī, ē, ā, ā̄* o *ā, ō, ū*). Si hi ha dificultats tipogràfiques per a adoptar aquesta solució es pot duplicar la vocal (*ii, ee, ææ, āā* o *aa, oo, uu*).

11. Normalment no s'indica la síl·laba tònica perquè l'usuari d'aquesta transcripció se suposa que és coneixedor de l'hebreu i, per tant, sap quina és la posició de l'accent (en hebreu, la majoria dels mots són aguts, llevat de determinades formes que l'usuari de la llengua identifica com a planes). Però si convé indicar la síl·laba tònica, es pot fer per mitjà de l'apòstrof recte (') precedint la síl·laba tònica.

12. En els casos en què el programa o el sistema informàtic que es fa servir no permeti escriure alguns dels caràcters que aquest sistema de transcripció preveu, es poden fer servir els següents caràcters de substitució, tots ells inclosos en el joc de vuit bits ISO 8859-1 (Llatí 1), amb la qual cosa es possibilita l'intercanvi de dades a través d'Internet, almenys dins de l'àmbit d'ús del joc ISO 8859-1 (Estats Units d'Amèrica, Europa occidental...): ? (') → ' (apòstrof recte: ISO 39), ḅ → _b (ratlla inferior, ISO 95, anteposada), ḡ → _g, ḏ → _d, ḥ → .h, ṭ → .t, ḵ → _k, ʔ (') → ` (accent greu: ISO 96), p̄ → _p, s̄ → .s, ś → `s (accent agut, ISO 180, anteposat), š → ^s (accent circumflex, ISO 94, anteposat), t̄ → _t, â → âe, ā → á, ě → ě, ä → ä, ö → ö, □^c → □^o (ISO 176).

EXEMPLE DE TRANSCRIPCIÓ DE L'HEBREU CLÀSSIC (GÈNESI 1,1-5)

Original hebreu

1. בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ:
2. וְהָאָרֶץ הִיְתָה תְהוֹ וְבָהוּ וְחָשֶׁךְ עַל־פְּנֵי תְהוֹם וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל־פְּנֵי הַמַּיִם:
3. וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי־אוֹר:
4. וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־הָאוֹר כִּי־טוֹב וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ:
5. וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאוֹר יוֹם וּלְחֹשֶׁךְ קִרְא לַיְלָה וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם אֶחָד:

Transcripció

1. b[◌]reʔšît bārāʔ ʔĕlohîm ʔet haššāmāyim w[◌]ʔet hāʔāræṣ:
2. w[◌]hāʔāræṣ hāy[◌]tâ tohû wābohû w[◌]ḥošæk ʔal-p[◌]nê t[◌]hôm w[◌]rûaḥ ʔĕlohîm m[◌]rahæpæt ʔal-p[◌]nê hammāyim:
3. wayyoʔmær ʔĕlohîm y[◌]hî ʔôr way[◌]hî-ʔôr:
4. wayyarʔ ʔĕlohîm ʔæt-hāʔôr kî-ṭôb wayyabdel ʔĕlohîm bēn hāʔôr ûbēn ha-ḥošæk:
5. wayyiqrāʔ ʔelohîm lāʔôr yôm w[◌]laḥošæk qārāʔ lāylâ way[◌]hî-ʔæræb way[◌]hî-boqær yôm ʔæḥād:

Traducció

1. Al principi, Déu va crear el cel i la terra.
2. La terra era caòtica i desolada, les tenebres cobrien la superfície de l'oceà, i l'Esperit de Déu planava sobre les aigües.
3. Déu digué: «Que existeixi la llum.» I la llum va existir.
4. Déu veié que la llum era bona, i separà la llum de les tenebres.
5. Déu va donar a la llum el nom de dia, i a les tenebres, el de nit. Hi hagué un vespre i un matí, i fou el primer dia.

2. TRANSCRIPCIÓ RIGOROSA DE L'HEBREU MODERN

Es tracta d'un sistema de transcripció de base fonètica, és a dir, que representa els *sons*, no els fonemes de l'hebreu. Pren com a llengua convertida l'hebreu modern en la pronunciació del dialecte oriental, la que més elements conserva dels estadis anteriors de la llengua i que ha estat considerada tradicionalment la pronunciació estàndard a Israel (ha estat durant molt de temps l'emprada en els mitjans de comunicació públics).

El llenguatge de conversió no és el català, sinó un conjunt de caràcters de l'alfabet llatí, alguns amb diacrítics, cada un dels quals representa en qualsevol context un mateix fonema o so de l'alfabet hebreu (per exemple, la lletra *g* representa el so velar oclusiu i sonor de la lletra hebrea ג tant davant *i* o *u* com en els altres contextos; la lletra *s* representa el so alveolar fricatiu i sord de la lletra hebrea ש tant entre vocals com en els altres contextos).

És una transcripció rigorosa en la mesura que distingeix entre parelles de fonemes hebreus que molts o la majoria d'israelians actuals pronuncien igual (ʔ = א i ʕ = ע, v = ב fricativa i w = ו consonàntica, h = ח i k = כ fricativa, ʔ = ט i t = ת) i entre fonemes que actualment mai no es distingeixen (s = ש i ś = שׁ),

i que transcriu sempre les consonants geminades, que actualment només es pronuncien així en el dialecte oriental, minoritari. El fet que es transcriguin les diferents vocals hebrees només amb els cinc caràcters llatins *a, e, i, o, u* (sense fer distinció, per exemple, entre א, א, א i א mòbil) no li lleva la rigorositat com a transcripció *fonètica de l'hebreu modern*, ja que en hebreu modern les vocals hebrees es pronuncien només amb cinc sons vocàlics diferents.

Es basa, en gran part, en el sistema de transcripció rigorosa aprovat per l'Acadèmia de la Llengua Hebrea l'any 1956, que és usat, amb més o menys adaptacions, en moltes revistes i llibres, tant fora com dins d'Israel (se n'aparta,

TAULA 3
*Consonants segons la transcripció rigorosa de l'hebreu modern*⁷

א	ʾ –	Vg. les obs. 1 i 3	ל	ll	Vg. l'obs. 4
ב	v		מ	m	
בּ	b bb	Vg. l'obs. 4	מּ	mm	Vg. l'obs. 4
ג	g (ḡ)	Vg. l'obs. 2	נ	n	
גּ	g gg	Vg. l'obs. 4	נּ	nn	Vg. l'obs. 4
ד	d (ḏ)	Vg. l'obs. 2	ס	s	
דּ	d dd	Vg. l'obs. 4	סּ	ss	Vg. l'obs. 4
ה	h		ע	ʿ	Vg. les obs. 1 i 3
הּ	h		פ	f	
ו	w		פּ	p pp	Vg. l'obs. 4
וּ	ww	Vg. l'obs. 4	צ	ʒ	
ז	z		צּ	ʒʒ	Vg. l'obs. 4
זּ	zz	Vg. l'obs. 4	ק	q	
ח	ħ		קּ	qq	Vg. l'obs. 4
ט	ṭ		ר	r	
טּ	tt	Vg. l'obs. 4	ש	ś	
י	y		שּ	śś	Vg. l'obs. 4
יּ	yy	Vg. l'obs. 4	שׁ	š	
כ	k		שׂ	šš	Vg. l'obs. 4
כּ	k kk	Vg. l'obs. 4	ת	t (t̄)	Vg. l'obs. 2
ל	l		תּ	t tt	Vg. l'obs. 4

7. L'ús de la plecra simple (l), els parèntesis i el signe menys (–) s'explica en la nota a peu de pàgina de la taula 1 (nota 5).

TAULA 4
Vocals segons la transcripció rigorosa de l'hebreu modern⁸

<i>Amb matres lectionis</i>	<i>Sense matres lectionis</i>	<i>Amb xevà simple o compost</i>
יְ i	י i	
יֵ e	י e	
יֶ e	י e	י e (ě) Vg. l'obs. 8
הַ a	ה a	ה(ā) Vg. l'obs. 8
וֹ o	ו a o Vg. l'obs. 7	ו o (ö) Vg. l'obs. 8
וּ u	ו o	
הֶ e	וּ	
הֵ e		י e (ě) – Vg. les obs. 8 i 9
הֹ o		

entre altres punts, en el fet de transcriure la lletra hebrea ש per *š* i no per *z*). Quant als caràcters usats en la transcripció, coincideix també bàsicament amb les normes ISO 259 i 259-2 (se n'aparta en la manera gràfica de representar les geminacions i en el fet que es tracta d'una transcripció de base fonètica i no d'una transliteració).

Les característiques d'aquest sistema de transcripció el fan especialment apte per a la transcripció de títols de llibres en fitxes bibliogràfiques de biblioteques i en bibliografies, així com per a la transcripció de textos de l'hebreu modern en què se suposa un coneixement d'hebreu per part del destinatari i en què aquest ha de poder reconstruir sense ambigüitats el text hebreu original.⁹ També pot ser útil per a la transcripció de terminologia gramatical, noms de tractats de la Misnà i el Talmud i altra terminologia que s'acostuma a pronunciar entre els hebraïstes amb la fonètica de l'hebreu modern, quan aquests ter-

8. L'ús de la plec simple (i), els parèntesis, el quadratet puntejat (□) i el signe menys (–) s'explica en la nota a peu de pàgina de la taula 1 (nota 5).

9. La *pronunciació* del text original pot ser recuperada a través del text transcrit sense cap ambigüitat si el destinatari del text transcrit coneix el valor fonètic de cada un dels caràcters de transcripció. En canvi, la *grafia* del text original no es pot recuperar sense ambigüitats si no es coneix l'hebreu i es té en compte el context, especialment en el cas de les vocals (que, d'altra banda, generalment no s'escriuen en hebreu modern) i d'algunes terminacions (la final *a* pot correspondre a אַ, הַ, וֹ o אָ: לֵךְ = *leka*, הַחֵמָה = *hokma*, אַרְבָּא = *bara*; la final *e* pot correspondre a יֵ, הֵ, וֶ o הֹ: מַאֲסֵ = מַעֲשֵׂה/מַעֲשֵׂה/מַעֲשֵׂי).

mes són transcrits simplement per a designar llurs referents i no per a atreure l'atenció del lector sobre llur estructura lingüística. El fet que coincideixi màximament amb sistemes d'ús internacional i que en el text transcrit no s'apliquin les normes de l'ortografia catalana (sinó que a cada fonema o so hebreu correspongui sempre el mateix caràcter en la transcripció) li donen una dimensió internacional, adequada per a bibliografies o fitxes bibliogràfiques que hagin de poder ser consultades per usuaris desconeguts del català.

OBSERVACIONS COMPLEMENTÀRIES A LES TAULES 3 I 4

1. En lloc dels caràcters ם (UNICODE / ISO / IEC 10646, posició 02BE) i ך (UNICODE / ISO / IEC 10646, posició 02BF), es poden fer servir, respectivament, els caràcters ם (ISO 8859-1, posició 146) i ך (ISO 8859-1, posició 145).

2. En la transcripció de ך, ך i ך és opcional fer servir la ratlleta superior o inferior —segons els casos— per a indicar la pronunciació fricativa clàssica (*ḡ, ḏ, ṭ*).

3. La lletra ם es representa sempre en la transcripció: גֵּבַע = *Geva*, יְעֵל = *Ya'el*, עֲטָרָה = *'Atara*. La lletra ם només es deixa de transcriure quan és inicial o *mater lectionis* (אֶהָרֹן = *Aharon*), però es transcriu quan porta vocal o *xevà* i està en posició medial (גַּבְרִיאֵל = *Gavri'el*).

4. Les consonants geminades es representen sempre duplicant la consonant llatina corresponent (דִּבְבַר = *dibber*), excepte després del guionet de les partícules prefixades (הַבְּקָר = *ha-boqer*).

5. L'article i les altres partícules prefixades se separen de la resta de la paraula mitjançant un guionet: הַסֵּפֶר = *ha-sefer*, בַּהֶדֶר = *ba-heder*, לַפִּסְגָּה = *la-pisga*, הָעִיר וְהַכְּפָר = *ha-'ir ve-ha-kefar*, לְיְרוּשָׁלַיִם = *li-Yrušalayim*. També en el cas de l'infinitiu: לָפַל (rel נפֹל) = *li-pol*, לָרְדַת (rel ירד) = *la-redet*, לְיִסֹד (rel יסד) = *li-ysod*, לְיִרוֹת (rel ירה) = *li-yrot*.

6. Els adverbis i les preposicions compostos lexicalitzats s'escriuen sense guionet: לְפִי = *lefi*, לְגַמְרִי = *legamre*, לְפְנֵים = *lifnim*, בְּפֶרֶשׁ = *beferuš*, מֵאַת = *me'et*, etc.

7. D'acord amb la pronunciació de l'hebreu modern, el *qamets gadol* es transcriu per *a* (per exemple, דָּבָר = *davar*), i el *qamets qatan* o *qamets hatuf* per *o* (per exemple, תּוֹכְנִית = *toknit*).

8. És opcional distingir el *xevà* simple mòbil i el compost de les altres vocals mitjançant el signe de brevetat (◌̣ = *e* o bé *ě*, ◌̣̣ = *a* o bé *ǎ*, ◌̣̣̣ = *o* o bé *ǒ*, ◌̣̣̣̣ = *e* o bé *ě*).

9. Es representa el *xevà* mòbil d'acord amb la pronunciació de l'hebreu oriental: כְּפָר = *kefar* (o *kēfar*; no *kfar*).

10. S'escriu majúscula o minúscula inicial segons la normativa del català.

Si es tracta d'un nom propi amb partícula prefixada, s'escriu amb majúscula el segon element del compost: *be-Yiśra'el*. Si el caràcter que hauria d'anar en majúscula és el signe de transcripció de la lletra *ʿ*, com que aquest no té forma majúscula, s'escriu en majúscula el caràcter següent: *be-'Eqron*.

11. Normalment no s'indica la síl·laba tònica, perquè l'usuari d'aquesta transcripció se suposa que és coneixedor de l'hebreu i, per tant, sap quina és la síl·laba tònica, almenys quan les paraules es troben dins el seu context (en hebreu, la majoria dels mots són aguts, llevat de determinades formes que l'usuari de la llengua identifica com a planes). A més, en hebreu modern la posició de l'accent no està del tot fixada en determinats casos: hi ha una pronunciació purista enfront d'una pronunciació més corrent (per exemple, סְטוּדֵנְטִים = [studen'tim] o [stu'dentim]). Si pel motiu que sigui convé assenyalar les síl·labes tòniques, es pot fer mitjançant l'accent agut sobre la vocal corresponent: *studentím* o *studénĭm*.

12. En els casos en què el programa o el sistema informàtic que es fa servir no permeti escriure alguns dels caràcters que aquest sistema de transcripció preveu, es poden fer servir els següents caràcters de substitució, tots ells inclosos en el joc ASCII, amb la qual cosa es possibilita l'intercanvi de dades a través d'Internet: ' → ' (apòstrof recte: ASCII 39), ġ → g, d̄ → d, ħ → x, † → + (o bé t), k̄ → kh, ˘ → ` (accent greu: ASCII 96), ş → c, ś → & (o bé s), š → sh, † → t. Per a indicar que el grup *sh* correspon a la transcripció de dues consonants hebrees i no a la transcripció de la consonant ש, els dos caràcters es poden separar amb una barra inclinada: הִסְהִיר = *his/hir* (el dígraf *kh*, en canvi, correspon sempre a la *caf* fricativa).

EXEMPLES DE TRANSCRIPCIÓ RIGOROSA DE L'HEBREU MODERN

Títols de llibres i d'articles de revista:

- מִנְחַת קְנָאוֹת = *Minḥat Qena'ot* («Ofrena de gelosia»),
- תְּשׁוּבוֹת הַרְשָׁבָא = *Tešuvot ha-RašBA* («Dictàmens de R. Salomó ben Adret»),
- עֲנִי וְעֲשִׂיר בַּחֲבֵרָה הַיְהוּדִית בַּסְפָּרָד הַיָּם תִּכּוֹנִית = *'Ani ve-'ašir ba-ḥevra ha-yehudit bi-Sefarad ha-yam Tikōnit* («Pobre i ric en la societat jueva de l'Espanya mediterrània»),
- הַיְסוּדוֹת וְהַתְּחִלּוֹת שֶׁל אִרְגוֹן הַקְּהִילָה הַיְהוּדִית בִּימֵי הַבִּנְיִים = *Ha-yesodot we-ha-haṭhalot šel irgun ha-qehilla ha-yehudit bi-yeme ha-benayim* («Fonaments i inicis de l'organització de la comunitat jueva a l'edat mitjana»),
- עַל כּוּוֹנַת שְׁמוֹנַת־עֶשְׂרֵה אֶצֶל ר' יִצְחָק סְנִי נְהוֹר = *'Al kawwanat šemone 'Ešre ešel R. Yišḥaq Saggi Nehor* («La intenció mística de la pregària de les divuit benediccions en R. Issac el Cec»),

— ספר מעשה אפוד לפרופיאט דוראן = *Haqdamat sefer «Ma'ase Efad» le-Profiat Duran* («La introducció del llibre *Obra d'Efad* de Profiat Duran»),¹⁰

— ארץ ישראל במשנת ר' יהודה הלוי ור' משה בן נחמן = *Ereš Yišra'el be-mišnat R. Yehuda ha-Lewi we-R. Moše ben Naḥman* («La terra d'Israel en el pensament de R. Yehudà ha-Leví i de R. Mossé ben Nahman»),

— ספר ביטול עיקרי הנוצרים = *Sefer biṭṭul 'iqqare ha-nošerim* («Llibre de la refutació dels dogmes cristians»),

— הצלחה נפשית ואסטרונומיה: מלחמתו של הרלב"ג נגד תלמי = *Hašlaḥa nafšit we-aštronomya: Milḥamato šel ha-RaLbaG neqed Talmai* («La benaurança espiritual i l'astronomia. El combat de R. Leví ben Guerson contra Ptolemeu»).

Títols de tractats de la Misnà i el Talmud:

- ערלה = *Orla* («Fruit d'Arbres Joves»),
- שבת = *Šabbat* («Dissabte»),
- ערובין = *Eruvin* («Mescles» o «Confusions»),
- פסחים = *Pesaḥim* («Pasqües»),
- ביצה = *Beša* («Ou»),
- ראש השנה = *Roš ha-Šana* («Cap d'Any»),
- תענית = *Ta'anit* («Dejuni»),
- מגילה = *Megilla* («Rotlle»),
- מועד קטן = *Mo'ed Qaṭan* («Dies Menors de les Festes»),
- גיטין = *Giṭṭin* («Documents de Divorci»),
- קדושין = *Qiddušin* («Esposalles»),
- בבא מציעא = *Bava Meši'a* («Secció del Mig»),
- ערכין = *Araḥin* («Valoracions»),
- טהרות/טהרות = *Tohorot/Teharot* («Pureses»).

Terminologia gramatical:

- בגדכפת = *begadkefat*,
- חירק מלא = *hireq male*,
- חירק חסר = *hireq ḥaser*,
- מפיק = *mappiq*,
- קבוץ = *qibbuš*,
- שוא = *šewa*.

10. Sobre la forma transcrita del nom *Profiat Duran* (en lloc de *Profiyat*), cal tenir en compte que es tracta d'un nom de jueu català que ha estat transcrit del català a l'hebreu i que en el text transcrit en caràcters llatins recupera la seva forma originària (vegeu l'apartat 4.2.3).

3. TRANSCRIPCIÓ SIMPLIFICADA DE L'HEBREU (CLÀSSIC I MODERN)

Es tracta d'un sistema de transcripció de base *fonètica* que pren com a llengua convertida l'hebreu clàssic o l'hebreu modern, segons convingui en cada cas. La llengua de conversió és el *atalà* amb un dígraf afegit (*kh*) per a poder representar amb una certa aproximació el so [χ]¹¹ de l'hebreu i amb alguns altres usos aliens a l'ortografia catalana (per exemple, ús de la lletra *q* sense formar part del dígraf *qu* o l'ús de la lletra *y* sense formar part del dígraf *ny*), que no impedeixen la lectura correcta del mot per part d'un lector català fins i tot desconedor de l'hebreu i, a més, permeten identificar més fàcilment la forma originària del mot. No es fan servir els diacrítics aliens a l'ortografia del català que s'utilitzen en la transcripció rigorosa; això fa que el text transcrit sigui fàcilment reproduïble amb mitjans tipogràfics corrents i pugui ser correctament llegit per un lector català culte.

Ha estat pensat per a obres de divulgació en què el destinatari de la transcripció no està necessàriament familiaritzat amb la llengua hebrea, i es preveu que llegirà el text transcrit d'acord amb la normativa ortogràfica de la llengua catalana, excepte pel que fa a la lectura del dígraf *kh* amb el so [χ]. No s'ha previst la possibilitat de la retranscripció: és a dir, a partir del text transcrit, no sempre es pot recuperar fàcilment i sense ambigüitats el text hebreu original (ja que, en alguns casos, diferents fonemes, o fins i tot sons hebreus, es transcriuen amb un mateix caràcter català; no es representen mai les consonants **כ** i **צ**, i no es representen totes les geminacions de l'hebreu).

Fins i tot en obres de tipus més tècnic, és útil per a aquells casos de transcripció de mots solts que no es poden considerar adaptats al català, però que no requereixen una transcripció precisa com la dels apartats anteriors (1 i 2): per exemple, terminologia gramatical, antropònims, topònims, noms de tractats de la Misnà i el Talmud, etc.

El fet que mantingui grafies, sons i combinacions de fonemes (certes geminacions; o bé *i* consonàntica + *i* vocàlica, per exemple: *Hayyim*, *piyyut*) aliens al català fa que no sigui un procediment apte per a incorporar mots al lèxic català. Per això, en escrits de caràcter formal és preferible mantenir els mots transcrits en cursiva, com en els dos tipus de transcripció anteriors (apartats 1 i 2), fora del cas que es tracti de noms propis.

L'adaptació gairebé total a la fonètica del català en què es basa aquest sistema de transcripció (excepte pel que fa al manteniment del so que represen-

11. Es tracta de la consonant uvular fricativa sorda, que també es dona en l'espanyol *ojo*, en el francès *lettre* i en el neerlandès *dag*.

ta el dígraf *kh*, o a les combinacions *yi/iy* i *ny*) comporta que en el text transcrit es perdin la major part de les distincions de pronunciació entre l'hebreu clàssic i l'hebreu modern, i per això un mateix sistema pot servir bàsicament per a transcriure aquests dos grans dialectes històrics de la llengua hebrea. Només en tres qüestions la transcripció es fa diferentment segons que es par-teixi de l'hebreu clàssic o de l'hebreu modern: la transcripció de la lletra ך fricativa, la transcripció de la lletra ם i l'accentuació de la *e* en el text transcrit (vegeu, més avall, les observacions complementàries 1, 4 i 11).

TAULA 5

*Consonants segons la transcripció simplificada de l'hebreu (clàssic i modern)*¹²

א	-		ל	l	Vg. l'obs. 8
ב	b v	Vg. l'obs. 1	מ	m	
בּ	b bb	Vg. les obs. 1 i 8	מּ	mm	Vg. l'obs. 8
ג	g / gu	Vg. l'obs. 2	נ	n	
גּ	g / gu gg / ggu	Vg. les obs. 2 i 8	נּ	nn	Vg. l'obs. 8
ד	d	Vg. l'obs. 2	ס	s / ss	Vg. l'obs. 5
דּ	d dd	Vg. les obs. 2 i 8	סּ	ss	Vg. les obs. 5 i 8
ה	h		פ	-	
הּ	h		פּ	f	
ו	v		פּ	p pp	Vg. l'obs. 8
וּ	vv	Vg. l'obs. 8	צ	s / ss ts	Vg. l'obs. 4
ז	z		צּ	ss ts	Vg. les obs. 4 i 8
זּ	z	Vg. l'obs. 8	ק	q	Vg. l'obs. 7
ח	h		קּ	qq	Vg. les obs. 7 i 8
ט	t		ר	r	
טּ	tt	Vg. l'obs. 8	ש	s / ss	Vg. l'obs. 5
י	y	Vg. l'obs. 3	שּ	ss	Vg. les obs. 5 i 8
יּ	yy	Vg. l'obs. 8	שׁ	x / ix	Vg. l'obs. 6
כ	kh		שׂ	x / ix	Vg. les obs. 6 i 8
כּ	k kk	Vg. l'obs. 8	ת	t	Vg. l'obs. 2
ל	l		תּ	t tt	Vg. les obs. 2 i 8

12. L'ús de la plecra doble (||), la plecra simple (|), la barra inclinada (/) i el signe menys (-) s'explica en la nota a peu de pàgina de la taula 1 (nota 5).

TAULA 6
*Vocals segons la transcripció simplificada de l'hebreu (clàssic i modern)*¹³

Amb matres lectionis	Sense matres lectionis	Amb xevà simple o compost
יִ i	י i	
יֵ e Vg. l'obs. 11	יֵ e Vg. l'obs. 11	
יֶ e Vg. l'obs. 11	יֶ e Vg. l'obs. 11	יֶ e
	א a	א a
הַ a	הַ a o Vg. l'obs. 9	הַ o
וֹ o	וֹ o	
וּ u	וּ	
הֵ e Vg. l'obs. 11		הֵ e - Vg. l'obs. 10
הֶ e Vg. l'obs. 11		
הֹ o		

OBSERVACIONS COMPLEMENTÀRIES A LES TAULES 5 I 6

1. Per a la transcripció de la consonant ב fricativa (quan no porta *dagueix*) es fa servir *b* transcrivint l'hebreu clàssic (per exemple: יַעֲקֹב = *Yaaqob*, אַבְטָלְיוֹן = *Abtalyon*) i *v* transcrivint l'hebreu modern (per exemple: יַעֲיִצָהּ = *yeixivà*).

2. Per a la transcripció de la consonant א (so velar sonor), tant si és oclusiva (quan porta *dagueix*) com si és fricativa (sense *dagueix*), es fa servir *g* o *gu* segons les normes de l'ortografia catalana per a representar aquest so: *gu* davant de *e* o *i*, i *g* en tots els altres casos. Semblantment, tampoc no es distingeix entre la pronunciació oclusiva i fricativa de les següents altres *begadkefat*: א i ב. Transcrivint l'hebreu clàssic, tampoc no es distingeix entre א oclusiva o fricativa (vegeu l'observació anterior).

3. Quan en el text transcrit es produeix el contacte entre una *n* i una *y* posterior (exemple: *Binyamin*, *Hananyà*), aquestes dues lletres es llegeixen com a consonants independents i no com el dígraf català *ny* (en hebreu no hi ha cap so corresponent al d'aquest dígraf del català).

4. Per a la transcripció de la consonant ש de l'hebreu clàssic (so alveolar fricatiu sord amb velarització emfàtica) es fa servir *s* o *ss* segons les normes de l'or-

13. L'ús de la plec simple (|), el quadradet puntejat (□) i el signe menys (-) s'explica en la nota a peu de pàgina de la taula 1 (nota 5).

tografia catalana per a representar el so de la consonant alveolar fricativa sorda: *ss* entre vocals i *s* en tots els altres casos. En hebreu modern, aquesta mateixa consonant té un so alveolar africatat sord (no emfàtic) i, per tant, es transcriu per *ts*.

5. Per a la transcripció de les consonants hebrees ט i ש (so alveolar fricatiu sord) es fa servir *s* o *ss* segons les normes de l'ortografia catalana per a representar el so de la consonant alveolar fricativa sorda: *ss* entre vocals i *s* en tots els altres casos.

6. Per a la transcripció de la consonant hebrea ש (so palatoalveolar fricatiu sord) es fa servir *ix* o *x* segons les normes de l'ortografia catalana: *ix* després de les vocals *a*, *e*, *o* i *u* que no sigui semivocal (part d'un diftong) i *x* en tots els altres casos.

7. Per a la transcripció de la consonant hebrea ק (so velar oclusiu sord, i emfàtic en hebreu clàssic) es fa servir sempre la lletra *q*, fins i tot davant *e* o *i* (exemples de l'hebreu clàssic: קָדוֹק = *Sadoq*, עֲקִיבָה = *Aqibà*; exemple de l'hebreu modern: מִפְּקֵי = *mappiq*).

8. Es representen en la transcripció totes les geminacions de l'hebreu excepte les de les consonants sibilants (ז, ס, צ, ש i שׁ), si no és que, per algun motiu especial, es vol representar la pronunciació no oriental de l'hebreu modern (que no manté les geminacions).

9. El *qamets gadol* es transcriu per *a* (per exemple, שַׁבָּת = *Xabbat*), i el *qamets qatan* o *qamets hatuf*, per *o* (per exemple, עֲרֻלָּה = *Orlà*).

10. Transcrivint l'hebreu clàssic, el *xevà* es transcriu per *e* si és mòbil (שֵׁמוּאֵל = *Xemuel*) i no es transcriu si és quiescent (יֵשַׁמְעֵאל = *Yixmael*) o mitjà (מַלְכֻּחַת = *Malkhut*). Transcrivint l'hebreu modern, normalment també es representa el *xevà* mòbil clàssic d'acord amb la pronunciació de l'hebreu oriental (vocal anterior mitjana no labialitzada): כֶּפָּר = *kefar* i no *kfar*, כְּנֶסֶת = *Knéset* i no *Knésset*, בְּנֵי יְהוּדָה = *Bené Yehudà* i no *Bne Yehudà*.

11. S'accentua segons la normativa del català, tenint en compte que:
 a) Transcrivint l'hebreu clàssic, quan en la transcripció la lletra *e* ha de portar accent gràfic, el porta agut o tancat si representa la vocal *tseré* de l'hebreu (per exemple, יוֹסֵף = *Yossé*), i greu o obert si representa la vocal *segol* (per exemple, אֵלִיעֶזֶר = *Elièzer*), d'acord amb el timbre amb què es pronunciaven aquestes vocals en hebreu clàssic. La lletra *o* sempre porta, en canvi, accent agut.
 b) Transcrivint l'hebreu modern, tant la lletra *e* com la *o* porten sempre accent agut, d'acord amb el so que tenen les corresponents vocals hebrees en aquest dialecte històric. Tant transcrivint l'hebreu clàssic com l'hebreu modern, per a indicar que dues vocals no es pronuncien formant diftong sinó hiat, es fa servir la dièresi, segons l'ús del català (per exemple: מֵאִיר = *Meir*).

12. Se separen amb guionet de la resta de la paraula l'article i les altres partícules prefixades (exemple de transcripció de l'hebreu clàssic: אֲבוֹת דְּרַבִּי נָתָן = *Abot de-Rabbi Natan*).

TRANSCRIPCIÓ I TRADUCCIÓ

Cal tenir en compte que en molts casos pot ser preferible traduir un nom en lloc de transcriure'l.

a) Exemples presos de l'hebreu clàssic:

<i>Forma hebrea</i>	<i>Transcripció simplificada</i>	<i>Traducció</i>
שָׁמַיִן הַזְּקֵן	[Xammay] ha-Zaqén	[Xammay] el Vell
יְהוּדָה הַנָּשִׂיא	[Yehudà] ha-Nassí	[Yehudà] el Patriarca
יֹוֹסֵף הַגַּלִּילִי	[Yossé] ha-Guelilí	[Yossé] el Galileu
הַנָּשִׂיא	ha-Nassí	el Patriarca

b) Exemples presos de l'hebreu modern:

<i>Forma hebrea</i>	<i>Transcripció simplificada</i>	<i>Traducció</i>
רֹאשׁ הַשָּׁנָה	Roix ha-Xanà	Cap d'Any
יוֹם כִּפּוּר	Yom Kippur	dia de l'Expiació
יוֹם הַעֲצִמָאוּת	Yom ha-Atsmaüt	dia de la Independència
חַג הַתְּסֻבּוֹת	[festa de les] Sukkot	[festa de les] Cabanyelles (o [festa dels] Tabernacles)
חַג הַחֲנֻכָּה	[festa de la] Hanukkà	[festa de la] Dedicació (o [festa de les] Llums)
חַג הַפֶּסַח	[festa de la] Pésah	[festa de] Pasqua
חַג הַשְּׁבוּעוֹת	[festa de les] Xavuot	[festa de] Pentecosta (o [festa de les] Setmanes)

EXEMPLES DE TRANSCRIPCIÓ SIMPLIFICADA DE L'HEBREU CLÀSSIC

Noms de rabins tannaïtes i amoraïtes (és a dir, de l'època de la Misnà i el Talmud): אַבְבָּא = *Abba*, אַבְטַלְיוֹן = *Abtalyon*, אֱלִיעֶזֶר = *Elièzer*, אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָהּ = *Elazar ben Azaryà*, בֶּן הַאֵהָהָ = *Ben He He*, בְּרֵכְיָהּ = *Berekhyà*, דּוֹסָא בֶּן הַרְכִּינָס = *Dossà ben Harkinàs*, חַגְגִי = *Haggay*, חִזְקִיָּהּ = *Hizqiyyà*, חִיִּיָּהּ בֶּר יוֹסֵף = *Hiyyà bar Yossef*, יְהוּדָה בֶּן יִלְיָהּ = *Yehudà [ben Ilay]*, יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי = *Yehoixua ben Leví*, יְהוּדָה בֶּר יְהֶזְקֵל = *Yehudà bar Yehezqel*, יוֹחָנָן בֶּן זַכַּי = *Yohanan ben Zakkay*, יוֹנָה = *Yonà*, יוֹנָתָן בֶּן אֶלְעָזָר = *Yonatan [ben Elazar]*, יוֹסֵף בֶּן יוֹעֶזֶר = *Yossé ben Yoèzer*, יוֹסֵף = *Yossef*, יַעֲקֹב = *Yaaqob*, יִצְחָק [נַפְתָּחָא/נַפְתָּחָא] = *Yisshaq [Nappahà/Nappehà]*, יִרְמְיָהּ = *Yirmeyà*, [בֶּן אֶלְיָשָׁע] יִשְׁמַעֵאל = *Yixmael [ben Elixà]*, לֵוִי = *Leví*, מֵאִיר = *Meir*, נַחֲמָן בֶּר יַעֲקֹב

= *Nahman bar Yaaqob*, נַחֲמָן בֶּר יִצְחָק = *Nahman bar Yisbaq*, עוּלָא = *Ullà*, רַבָּה בֶּר בַּר חַנָּה = *Rabbà bar Bar Hanà*, , רַבָּנָא = *Rabbana*, שְׁמוּאֵל בֶּר נַחֲמָנִי = *Xemuel bar Nabmani*, שְׁמִי הוֹקֵן = *Xammay el Vell*, שְׁמֵעוֹן בֶּן-לִקְיִשׁ = *Ximon ben Laqix*, שְׁמֵעוֹן בֶּן-שֵׁטַח = *Ximon ben Xetab*. Exemples en què només es transcriu el primer element: הַלֵּל הוֹקֵן = *Gamliel el Vell* o *Gamaliel*,¹⁴ הַלֵּל הוֹקֵן = *Hil-lel el Vell*, יְהוּדָה הַנְּשִׂיאַ = *Yehudà el Patriarca*, יוֹסֵי הַגָּלִילִי = *Yossé el Galileu*, (= יְהוּדָה הַנְּשִׂיאַ) רַבִּי = *Rabbí* (= *Yehudà el Patriarca*).

Altres antropònims: יַעֲקֹב בֶּן חַיִּים בֶּן אֲדֹנֵיָהּ = *Yaaqob ben Hayyim ben Adoniyà*, יִשְׂרָאֵל בְּעַל-שֵׁם-טוֹב = *Yisrael Baal-Xem-Tob*, מוֹשֶׁה בֶּן מַיְמוֹן = *Moixè ben Maymon* (*Maimònides*), סְעַדְיָהּ [הַ]גָּאוֹן = *Seadyà [ha]-Gaon*, שְׁלֹמֹה יִצְחָקִי = *Xelomó Yisbaqí* (*Raixí*), שְׁמֵעוֹן בֶּר בּוֹכְבָא = *Ximon bar Kokheba*.

Títols dels tractats de la Misnà i el Talmud: עֵרְלָהּ = *Orlà* («Fruit d'Arbres Joves»), שַׁבָּת = *Xabbat* («Dissabte»), עֵרוּבִין = *Erubín* («Mescles» o «Confusions»), פֶּסַחִים = *Pessahim* («Pasqües»), בֵּיצָהּ = *Bessà* («Ou»), רֹאשׁ הַשָּׁנָה = *Roix ha-Xaná* («Cap d'Any»), תְּעֻנִית = *Taanit* («Dejuni»), מְגִלָּהּ = *Meguil·là* («Rotlle»), מוֹעֵד קָטָן = *Moed Qatan* («Dies Menors de les Festes»), גִּטִּין = *Guittín* («Documents de Divorci»), קִדּוּשִׁין = *Qidduixín* («Esposalles»), בָּבָא מְצִיעָא = *Baba Messia* («Secció del Mig»), עֲרַבִּין = *Arakhín* («Valoracions»), טְהוֹרוֹת/טְהוֹרוֹת = *Tohorot/Tehtarot* («Pureses»).

Nom de les deu esferes o *sefirot* segons la càbala: 1) כֶּתֶר = *Kèter* («Corona») o כֶּתֶר עֲלִיּוֹן = *Kèter Elyon* («Corona suprema»). 2) חֻכְמָהּ = *Hokhmà* («Saviesa»). 3) בִּינָהּ = *Binà* («Intelligència», «Comprensió»). 4) גְּדֻלָּהּ = *Guedullà* («Grandesa») o חֶסֶד = *Hèssed* («Amor»). 5) גְּבוּרָהּ = *Gueburà* («Força») o דִּין = *Din* («Judici»). 6) תִּפְאֶרֶת = *Tifèret* («Bellesa», «Èsplendor») o רַחֲמִים = *Rahamim* («Compassió»). 7) נֶצַח = *Néssah* («Eternitat», «Perpetuïtat»). 8) הוֹד = *Hod* («Majestat»). 9) צְדִיק = *Saddiq* («Just») o יְסוֹד עוֹלָם = *Yessod Olam* («Fonament del Món»). 10) מַלְכוּת = *Malkhut* («Regne») o עֲטָרָהּ = *Atarà* («Diadema»).

EXEMPLES DE TRANSCRIPCIÓ SIMPLIFICADA DE L'HEBREU MODERN

Topònims: מַחֲנֵה יְהוּדָהּ = *Mahané Yehudà*, מַטֵּה בִּנְיָמִין = *Matté Binyamín*, פֶּתַח תִּקְוָהּ = *Pétah Tiqvà*, קִרְיַת שְׁמוֹנָהּ = *Qiryat Xemonà*.

Noms d'institucions: בְּנֵי יְהוּדָהּ = *Bené Yehudà* (nom d'un equip de futbol: Fills de Judà), כְּנֶסֶת = *Kenésset* (Parlament d'Israel), יָד וַשֵּׁם = *Yad va-Xem* (museu o monument [*Yad*] en memòria [*Xem*] dels jueus morts en els

14. Vegeu, pel que fa a la segona forma, el llibre dels Fets dels Apòstols, capítol 5, versicles 34 i 39, i capítol 22, versicle 3.

campes d'extermini nazis), יְדִיעוֹת אַהֲרֹנוֹת = *Yediot Aharonot* (nom d'un diari: *Últimes Notícies*), יִשְׂיבָה = *yeixivà* (escola talmúdica), לִיְבוּד = *Likkud* (nom d'un partit polític: Unitat), הַמַּעֲרָה = *ha-Maarakh* (un dels noms del Partit del Treball: L'Alineació), מְרֵצִי = *Mérets* (nom d'un moviment polític, constituït per una sigla), רַק"ח = *Ràqah* (nom d'un partit polític, constituït per una sigla), צה"ל = *Tsàhal* (nom de l'exèrcit d'Israel, constituït per una sigla).

Títols de tractats de la Misnà i el Talmud: עֲרֻלָּה = *Orlà* («Fruit d'Arbres Joves»), שַׁבָּת = *Xabbat* («Dissabte»), עֲרוּבִין = *Erwvin* («Mescles» o «Confusions»), פֶּסַחִים = *Pessahim* («Pasqües»), בֵּיצָה = *Betsà* («Ou»), רֹאשׁ הַשָּׁנָה = *Roix ha-Xanà* («Cap d'Any»), תַּעֲנִית = *Taanit* («Dejuni»), מְגִילָה = *Meguil·là* («Rotlle»), מוֹעֵד קָטָן = *Moed Qatan* («Dies Menors de les Festes»), גִּטּוּיִן = *Guittin* («Documents de Divorci»), קְדוּשִׁין = *Qidduixin* («Esposalles»), בֶּבַא מֵצִיעָא = *Bava Metsia* («Secció del mig»), עֲרָכִין = *Arakhin* («Valoracions»).

Terminologia gramatical: בְּגַדְכֶפֶת = *begadkefat*, חֵירֶק מְלֵא = *híreq malé*, חֵירֶק חֹסֵר = *híreq hasser*, מַפְק = *mappiq*, קִבּוּץ = *qibbuts*, שָׁוָא = *xevà*.

4. SOBRE ELS NOMS PROPIS (ORIENTACIÓ D'ÚS)

4.1. NOMS HEBREUS HISTÒRICS

4.1.1. *Noms bíblics tradicionals*

Els antropònims i topònims bíblics (originàriament hebreus o de cultures veïnes adaptats a l'hebreu) que tenen una forma tradicional en català s'escriuen normalment respectant aquesta forma, excepte quan es vol que el lector pugui reconèixer clarament per mitjà de la transliteració o transcripció l'estructura gràfica o fonològica del nom hebreu (en treballs de paleografia, epigrafia, fonologia, gramàtica, etc.). En general, es tracta de noms bíblics que han passat al català a través del grec i el llatí (la majoria es transcriuen, doncs, seguint els criteris d'adaptació dels noms propis grecs i llatins).¹⁵ A continuació s'inclou una llista orien-

15. Vegeu Joan ALBERICH i Montserrat ROS, *La transcripció dels noms propis grecs i llatins*, Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 1993. Sobre la grafia final *-es*, vegeu INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, «Noves normes ortogràfiques sobre els noms en *-es*», a *Documents de la Secció Filològica, I*, Barcelona, 1990, p. 79-80. Sobre l'accentuació aguda i no plana o esdrúixola de molts noms tradicionals (*Abraham, Salomó*, etc.), vegeu Joan ALBERICH i Pere CASANELLAS, «La transcripció al català dels noms propis bíblics grafats en grec: l'accent», a *Tradició i traducció de la Paraula: Miscel·lània Guin Camps*, Montserrat, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1993, p. 377-391. Sobre el fet que uns noms mantinguin la *n* final després de la *o* (per exemple, *Aaron*), mentre que d'altres la perdin (per exemple, *Ascaló*), vegeu Joan ALBERICH i Montserrat ROS, § 162, 165, 180 i 219, i Joan ALBERICH i Pere CASANELLAS, § 2.2.a. No s'inclouen en aquesta llista

TAULA 7

Principals noms hebreus bíblics amb forma tradicional catalana

אַהֲרֹן	Aaron	אַשֶׁר	Aser	אֱלִיָּה	Elies
עֲבֵדִיָּה	Abdies	אַשְׁכְּנַז	Asquenaz	אֱלִישֶׁע	Eliseu
הָאֵבֶל	Abel	עֲזַרְיָה	Azaries	עִמְנוּאֵל	Emmanuel
אַבִּיָּתָר	Abiatar	בַּלְעָם	Balaam	עִשָׂו	Esauí
אַבְיָה	Abies	בַּלְשַׁאצָּר	Baltasar	עֲזָרָה	Esdres
אַבְיָגַיִל	Abigail	בָּרַק	Barac	אֶסְתֵּר	Ester
אַבִּימֶלֶךְ	Abimèlec	בָּרְקִיָּה[וֹ]	Baraquies	חַוָּה	Eva
אַבִּינָדָב	Abinadab	בָּרוּךְ	Baruc	יְחֵזְקִיָּאל	Ezequiel
אַבִּירֹם	Abiron	בִּנְיָמִן	Benjamí	חֲזַקְיָה	Ezequies
אַבִּישָׁג	Abisag	בֵּית לְחָם	Betlem	גַּבְעוֹן	Gabaon
אַבְנֵר	Abner	בֵּת-שֶׁבַע	Betsabé	גָּד	Gad
אַבְרָהָם	Abraham	בּוּז	Booz	גִּלְעָד	Galaad
אַבְשָׁלוֹם	Absalom	קַיִן	Caín ¹⁶	גַּלִּילָה	Galilea
אַחָב	Acab	כָּלֵב	Caleb	גַּרְזִיִּם	Garizim
אַחַז	Acaz	חָם	Cam	עֲזָה	Gaza
אַדָּם	Adam	כְּנָעַן	Canaan	גֵּדְעוֹן	Gedeó
אַדֹּנְיָה	Adonies	כַּרְמֵל	Carmel	גֵּנְזַרֵּת	Genesaret
אַגָּר	Agar	קֶדְרוֹן	Cedró	גִּלְיָת	Goliat
אַגֵּוּ	Ageu	קֹרַח	Corè	גֹּמֹרָה	Gomorra
אַמַּסְיָה	Amasies	דַּלִּילָה	Dalila	חַבְּצֻק	Habacuc
אַמּוֹן	Ammon	דָּן	Dan	חֶבְרוֹן	Hebron
אַמּוֹס	Amós	דָּנִיֵּאל	Daniel	חֵנוֹךְ	Henoc
אַנַּנְיָה	Ananies	דָּוִד / דָּוִד	David	חֶרְמוֹן	Hermon
אַנַּתוֹת	Anatot	דֵּבֹרָה	Dèbora	חֹרֵב	Horeb
אַנָּה	Anna	דִּינָה	Dina	יִצְחָק	Isaac
אַרְנוֹן	Arnon	עֵדֵן	Edèn	יִשְׁעִיָּהוּ	Isaïes
אַסָּא	Asà	אַפְרַיִם	Efraïm	יִשְׁמַעְאֵל	Ismael
אַשְׁכְּלוֹ	Ascaló	אַלְעָזָר	Eleazar	יִשְׂרָאֵל	Israel
אַשְׁדּוֹד	Asdod	אֵלִי	Elí	יִשְׁשַׁכָּר	Issacar

noms del Nou Testament (o dels llibres deuterocanònics) com *Jesús* que, tot i tenir un origen en darrer terme hebreu (en aquest cas, transcrivint simplificadament, *Yeixua*, reducció de *Yehoixua*), s'han transcrit sempre en català a partir de la forma grega (en aquest cas, Ἰησοῦς).

16. També s'ha fet servir la forma *Caïm*.

TAULA 7 (Continuació)
Principals noms hebreus bíblics amb forma tradicional catalana

יַבֹּק	Jaboc	לֵיאָה	Lia	שְׁלֹמֹה	Salomó
יַעֲקֹב	Jacob	לוֹט	Lot	שָׁמְרוֹן	Samaria
יַעֲל	Jael	מַלְאָכִי	Malaquies	שָׁמְשׁוֹן	Samsó
יָפוֹא / יָפוֹ	Jafa	מַנַּשֶּׁשֶׁ	Manassès	שָׁמוּאֵל	Samuel
יַפֶּת	Jàfet	מַרְדּוּכִי	Mardoqueu	שָׂרָה	Sara
יְהוֹיָכִין	Jeconies	מָרְיָם	Maria	שָׂרוֹן	Saron
יַפְתָּח	Jeftè	מַתַּנְשֶׁלַח	Matusalem	שָׂאוּל	Saül
יֵרֵמְיָהוּ	Jeremies	מֶלְכִישֶׁדֶק	Melquisedec	צְדַקְיָהוּ [1]	Sedecies
יֵרִיחוֹ	Jericó	מִיקָה	Miquees	שֵׁם	Sem
יֵרֹבֹאם	Jeroboam	מִיכָאֵל	Miquel	שֵׁת	Set
יְרוּשָׁלַיִם	Jerusalem	מִישָׂאֵל	Misael	צִידוֹן / צִידוֹן	Sidó
יֵשֶׁשֶׁ	Jessè	מוֹאָב	Moab	שִׁלֹה / שִׁלֹה / שִׁלוֹ	Siló
יֵתְרוֹ	Jetro	מֹשֶׁה	Moisés	שִׁלֹחַ / שִׁלַח	Siloè
אֵיזָבֵל	Jezabel	מֹלֶךְ	Moloc	שִׁמְעוֹן	Simeó
יֹאָב	Joab	נֶפְתָלִי	Neftalí	סִינַי	Sinaí
אִיּוֹב	Job	נְחֵמְיָהוּ	Nehemies	צִיּוֹן	Sió / Sion
יֹנָתָן	Jonàs	נוֹעַ	Noè	שִׁקֵּם	Siquem
יְהוֹנָתָן / יוֹנָתָן	Jonatan	נוֹעֲמִי	Noemí	סִיסָרָא	Sísara
יֹרְדָן	Jordà	וֹשֵׁעַ	Osees	סֹדֹמָה	Sodoma
יְהוֹשָׁפָט	Josafat	עֹזִיָּהוּ [1]	Ozies	סוֹפוֹנִיָּה	Sofonies
יֹסֵף	Josep	רָחֵל	Raquel	תְּבוֹר	Tabor
יֹאשִׁיבָה	Josies	רֵבֶכָה	Rebeca	צֹר / צָר	Tír
יְהוֹשֻׁעַ	Josuè	רֹבֹאָם	Roboam	אוּרִיָּה	Uries
יְהוּדָה	Judà	רֹבֵן	Rubèn	זַבּוּלוֹן / זְבּוּלוֹן	Zabuló
לָבָן	Laban	רוּת	Rut	זַכַּרְיָהוּ	Zacaries
לֵוִי	Leví	שָׁבָא	Saba	זֹרֹבָבֵד	Zorobabel
לֵוִיָּתָן	Leviatan	שָׁלֵם	Salem		

tativa dels principals noms hebreus bíblics que tenen una forma tradicional establerta en català (la llista inclou noms que tenen la mateixa forma tant si es transcriuen de l'hebreu com si es transcriuen del grec i el llatí; per exemple, *Adam*; la llista inclou tots els topònims d'Israel que tenen forma tradicional en català).

Observeu la gran diferència que hi ha en molts casos entre la forma tradicional d'un nom i la que resultaria de transcriure'l directament de l'hebreu, per

exemple fent servir el sistema de transcripció simplificada de l'hebreu clàssic (indiquem en primer lloc la forma tradicional i a continuació, dins del parèntesi, la forma transcrita simplificada de l'hebreu clàssic): *Abdies* (*Obadyà*), *Anna* (*Hannà*), *Balaam* (*Bilam*), *Galilea* (*Galil*), *Gaza* (*Azà*), *Genesaret* (*Kinnèret*), *Isaac* (*Ishaq*), *Jerusalem* (*Yeruixalàyim*), *Judà* (*Yehudà*), *Matusalem* (*Metuixèlah*), *Moisès* (*Moixè*), *Noè* (*Nóah*), *Rebeca* (*Ribqà*), *Samaria* (*Xomeron*), *Samsó* (*Ximxon*), *Siloè* (*Xilóah*), *Sodoma* (*Sedom*), *Zacaries* (*Zekharyà*), etc.

Quan la forma hebrea d'algun d'aquests noms tradicionals s'aplica a més d'una persona o a més d'un lloc, actualment s'acostuma a designar amb la forma tradicional catalana solament la persona o el lloc més coneguts, a causa dels quals la forma llatina del nom ha esdevingut tradicional en català. En canvi, les altres persones o llocs, menys coneguts, que porten el mateix nom hebreu es designen, en textos catalans, transcrivint o adaptant al català (d'acord amb el procediment que es cregui adequat) el nom directament de l'hebreu. Així *Josue* és el successor de Moisès i, en canvi, *Jeboixua*/*Yehoixua* és el gran sacerdot dels temps de Zorobabel-Esdres (Esd 2,2); *Betlem* és una vila de Judà, «la ciutat de David» (1Sa 20,6), i *Betlèhem* o *Bet-Lèhem* és una població de Zabuló (Js 19,15).

4.1.2. Noms bíblics no tradicionals

Els noms no tradicionals, tant antics com d'època posterior, poden ser sotmesos als procediments de transliteració o transcripció rigorosa, segons la finalitat amb què aquests noms s'inclouen en un text i el tipus de text, de la mateixa manera que els noms que tenen una forma tradicional en català. Però tant en obres de divulgació com fins i tot en els mateixos textos científics en general no és necessari transliterar o transcriure els noms propis d'una manera tan precisa i aquests es transcriuen o s'adapten, almenys parcialment, a la llengua en què està escrit el text, en el nostre cas el català.

Abans de la publicació de la *Bíblia catalana: Traducció interconfessional* l'any 1993,¹⁷ normalment en les versions bíbliques catalanes (per exemple, en la Bíblia de Montserrat de l'any 1970¹⁸ o en la de la Fundació Bíblica Catalana del 1969)¹⁹ els antropònims i topònims menys coneguts, és a dir, els noms no considerats tradicionals, es transcrivien també com els tradicionals, a partir de les formes que aquests noms adopten en grec i en llatí; per exemple, *Mosollam* (Vulgata: *Mosollam*) i no *Meixullam* (hebreu, מִשְׁלָם), *Josue* (per a designar el

17. *Bíblia catalana: Traducció interconfessional*, Barcelona, Associació Bíblica de Catalunya, Editorial Claret, Societats Bíbliques Unides, 1993 (3a edició, revisada: 1996).

18. *La Bíblia: Versió dels textos originals i notes pels monjos de Montserrat*, Andorra, Casal i Vall, 1970.

19. *La Bíblia*, Barcelona, Editorial Alpha i Fundació Bíblica Catalana, 1969.

gran sacerdot del temps de Zorobabel-Esdres, sense distingir-lo del successor de Moisès; Vulgata: *Iosue*) i no *Jehoixua* o *Yehoixua* (en hebreu, יהוֹשֻׁעַ).

La *Biblia catalana: Traducció interconfessional*, seguint una tendència general en les últimes versions de la Bíblia a altres llengües europees, transcriu els noms considerats no tradicionals directament de l'hebreu. Aquests noms, però, es transcriuen al català segons un sistema que s'aparta del proposat més amunt com a transcripció simplificada de l'hebreu clàssic perquè tendeix a harmonitzar la forma d'aquests noms amb la dels noms tradicionals i evita totalment les grafies alienes a l'ortografia del català, de manera que en resulta més un sistema d'adaptació fonicogràfica al català que de transcripció fonètica simplificada. Les principals diferències entre aquest sistema i els de la transcripció simplificada de l'hebreu clàssic de més amunt són les següents:²⁰

a) Només es representa la geminació en el cas de מ = *mm*, נ = *nn* i ל = *ll*.

b) No es transcriu la lletra ה inicial de mot o del segon element d'un mot compost, excepte en els casos de *Hillel* i *Hinom*.

c) La consonant י es transcriu per *j* si és inicial i per *i* si no ho és, en lloc de transcriure-la sempre per *y*.

d) La consonant כ, tant quan porta *dagueix* com quan no en porta, es transcriu per *c/qu*, i no per *k* i *kh* respectivament.

e) La consonant ק es transcriu pel dígraf *qu* davant *e* o *i*, i per *c* en tots els altres casos, i no pas per *q* (sense la *u* del dígraf *qu*) en tots els casos.

Almenys dins l'àmbit dels textos que es refereixen a la Bíblia, és recomanable fer servir aquest tipus de transcripció, tenint en compte que la *Biblia catalana: Traducció interconfessional* (amb les seves adaptacions al valencià i al català de les Illes Balears) és la versió bíblica més difosa actualment en tot l'àmbit català i que els noms bíblics constitueixen un corpus tancat, de manera que qui dubti de com es transcriu qualsevol d'aquests noms no ha de fer res més que consultar el text bíblic.

4.1.3. *Noms de l'època talmúdica, medieval i moderna (anterior a l'establiment de l'hebreu modern)*

Tots aquests noms, quan es fan servir simplement per a designar llurs referents i no per a atreure l'atenció del lector sobre llur estructura lingüística, es

20. Una exposició i justificació detallada d'aquest sistema de transcripció es pot trobar en l'article de Pere CASANEL·LAS, «Transliteració i transcripció...», 2001, p. 260-267 i 352-357. La llista de noms està publicada en M. Carme BAQUÉ I ESTADELLA, Joan FERRER I COSTA i Armand PUIG I TÀRRECH, *Onomàsticon bíblic hebreu-català*, Barcelona, Facultat de Teologia de Barcelona, Associació Bíblica de Catalunya, 1984; cal introduir en els noms d'aquesta llista les correccions indicades en l'article esmentat més amunt.

transcriuen segons el sistema de transcripció simplificada de l'hebreu clàssic (apartat 3), excepte els de jueus que visqueren en contacte amb la cultura europea llatina medieval, per a la designació dels quals es pot adoptar també la forma bíblica tradicional del nom (per exemple, *Moisès ben Maimon*, o *Maimònides*, a més de *Moixè ben Maymon*). En els altres casos, no s'adopta la forma bíblica tradicional del nom, sinó que aquest es transcriu directament de l'hebreu. Exemples: *Ximon bar Kokheba* (en comptes de *Simeó/Simó*²¹ *bar Kokheba*), *rabí Yehoixua ben Hananya* (en comptes de *rabí Josuè/Jesús*²² *ben Ananies*), *rabí Aqibà ben Yossef* (en comptes de *rabí Aqibà ben Josep*), *rabí Elazar ben Azarya* (en comptes de *rabí Eleazar ben Azaries*), *rabí Yixmael ben Elixà* (en comptes de *rabí Ismael ben Eliseu*), *rabí Yehudà el Patriarca* (en comptes de *rabí Judà el Patriarca*), *rabí Ximon ben Yehudà* (en comptes de *rabí Simeó/Simó ben Judà*), *Mar Xemuel* (en comptes de *Mar Samuel*), *rabí Xelomó Yishaqí o Raixí* (o bé *rabí Salomó Yishaqí*), *Yehudà ha-Leví* (o bé *Judà ha-Leví*), *Moixè ben Maymon* (o bé *Moisès ben Maimon* o *Moisès Maimònides*), *Eliyahu ben Xelomó Zalman, gaon de Vilna (Vilnius)* (en comptes de *Elies ben Salomó, gaon de Vilna [Vilnius]*), etc.²³

TRANSCRIPCIÓ DE NOMS DE JUEUS MEDIEVALS CATALANS

En lloc de fer servir una transcripció fonètica basada en la pronunciació de l'hebreu clàssic o de l'hebreu modern, almenys des de la segona dècada del segle XX molts hebraïstes, catalans i estrangers, prefereixen adoptar, per als noms dels jueus medievals catalans, formes basades en les grafies (no sempre uniformes) que ells mateixos o llurs contemporanis feien servir i que responen, segons els estudis fets fins ara i el testimoni d'algun gramàtic contemporani, a determinades peculiaritats que tenia la pronunciació de l'hebreu dels jueus de llur àmbit cultural tant respecte a la pronunciació clàssica o masorètica com respecte a la pronunciació conservada pels jueus que vivien en territori àrab. Això justifica transcripcions com *Mossé* (o *Mossè*) en lloc de *Moixè*, *Jafudà* en lloc de *Yehudà*, *Jucef* en lloc de *Yossef*, *Issac* en lloc de *Yishaq*, *Saltell* en lloc de *Xealtiel*, *Suclam* en lloc de *Meixul-lam*, etc.²⁴

21. La primera forma és l'única que apareix en les traduccions catalanes de la Bíblia hebrea; la segona forma prové dels llibres deuterocanònics i del Nou Testament.

22. La primera forma és l'única que apareix en les traduccions catalanes de la Bíblia hebrea; la segona només apareix en els deuterocanònics (Siràcida) i el Nou Testament.

23. Vegeu-ne més exemples sota l'epígraf «Exemples de transcripció simplificada de l'hebreu clàssic» de l'apartat 3.

24. Es pot consultar una llista d'unes quantes dotzenes de noms de jueus medievals catalans escrits així a Eduard FELIU i Pere CASANELLAS, «Bibliografia sobre la història dels jueus de la Corona de Catalunya-Aragó i Provença: 1985-1994», *Tamid* (Barcelona), 1 (1997), p. 258-260.

4.2. NOMS HEBREUS CONTEMPORANIS

4.2.1. *Noms de jueus contemporanis (antropònims)*

Quan aquests noms són transcrits simplement per a designar llurs referents i no per a atreure l'atenció del lector sobre llur estructura lingüística, es transcriuen mitjançant el sistema de transcripció simplificada de l'hebreu modern (apartat 3), llevat que es conegui amb seguretat quina és la grafia oficial del nom (o cognom)²⁵ o la preferència personal del portador.

4.2.2. *Noms de lloc israelians actuals (topònims contemporanis)*

Els topònims israelians procedents de l'època bíblica que tenen una forma tradicional en català (*Asdod, Ascaló, Israel, Jerusalem, Betlem, Siquem*, etc.) es transcriuen respectant aquesta forma.²⁶

Els topònims procedents de l'època bíblica que no tenen forma tradicional (entenen tradicional en el sentit de transcrits del grec i el llatí; vegeu l'apartat 4.1.1), es poden transcriure mantenint les formes adoptades en la *Bíblia catalana: Traducció interconfessional*. Exemples (entre parèntesis s'indiquen les formes que tenen aquests noms transcrivint-los d'acord amb el sistema de transcripció simplificada de l'hebreu modern exposat en l'apartat 3): בְּאֵר־שֶׁבַע = *Beerxeba (Beer-Xeva)*, הַצֹּר = *Hassor (Hatsor)*, נֶגֶב = *Nègueb (Néguev)*, עֲרָבָה = *Arabà (Aravà)*, קִרְיַת־יַעֲרִים = *Quiriat-Jearim (Qiryat-Yearim)*.

Per a la resta de topònims es fa servir el sistema de transcripció simplificada de l'hebreu modern exposat en l'apartat 3. En atles, llistes de topònims, etc., es poden indicar com a formes alternatives les de l'Acadèmia de la Llengua Hebrea i fins els noms originals grafats en hebreu. Exemples (entre parèntesis s'indiquen les formes que tenen aquests noms transcrivint-los d'acord amb el sistema simplificat de l'Acadèmia de la Llengua Hebrea): מַחֲנֵה יְהוּדָה = *Mahané Yehudà (Mahane Yehuda)*, מַטֵּה בִּנְיָמִין = *Matté Binyamín (Matte Binyamin)*, נֶתַנְיָה = *Netanyà (Netanya)*, פֶּתַח תִּקְוָה = *Pétah Tiqvà (Petah Tiqwa)*, קִרְיַת גַּת = *Qiryat Gat (Qiryat Gat)*, קִרְיַת יָם = *Qiryat Yam (Qiryat Yam)*, קִרְיַת שְׁמוֹנָה = *Qiryat Xemonà (Qiryat Shemona)*, רִישׁוֹן לְצִיּוֹן = *Rixon le-Tsiyyon (Rishon le-Ziyyon)*, תֵּל־אָבִיב = *Tel-Aviv (Tel-Aviv)*. En el cas de חֵיפָה =

25. Per a la transcripció a l'alfabet llatí dels noms i cognoms (a més de topònims, etc.), és vigent a Israel el sistema de transcripció simplificada de l'Acadèmia de la Llengua Hebrea (vegeu l'exposició d'aquest sistema en l'annex).

26. Vegeu la llista dels principals d'aquests topònims tradicionals a la taula 7.

Hefà (Hefa), és preferible la forma tradicional *Haifa*, provinent de l'àrab i ja usada en català.

4.2.3. *Altres antropònims i topònims d'origen no hebreu*

En la transcripció de textos hebreus contemporanis, cal tenir en compte que molts antropònims (sobretot cognoms) i topònims són noms propis procedents de llengües occidentals (o d'altres àrees lingüístiques), la pronúncia dels quals ha estat prèviament transcrita i adaptada a les possibilitats gràfiques de l'alfabet hebreu, fet que determina sovint una certa alteració de la grafia i la pronúncia originàries a causa de les característiques de la fonètica i de l'alfabet hebreus. És aquest el cas, per exemple, d'antropònims i topònims com *Weizmann* > וויצמן, *Schwartz* > שורץ, *Spiegel* > שפיגל, *De-Vries* > דה־פריס, *Jackson* > ג'אקסון, *Bordeaux* > בורדו, *New York* > ניו יורק, *München* > מינכאן, *Bologna* > בולוניה, *Genève* > ז'אנאוה, *Manchester* > מאנצ'אסטאר, *Cleveland* > קליולנד, etc.

En tots els casos anteriors, en retranscriure aquests antropònims i topònims a l'alfabet llatí, encara que estiguin inserits en un text transcrit més ampli, per al qual hom ha utilitzat un dels sistemes de transcripció de l'hebreu (normalment, el de transcripció rigorosa de l'hebreu modern), és recomanable de restituir a aquests noms propis la grafia que tenen en la llengua originària, i no pas retranscriure'ls de l'hebreu a caràcters llatins seguint el sistema de transcripció que s'ha fet servir per a la resta del text. El mateix cal fer quan es tracta de noms comuns d'altres llengües que a vegades apareixen escrits en lletres hebrees en textos hebreus, com ara *night-club* > קלאב / נייט־קלוב, *à la carte* > א־ל־ה־קארט, *call* > קאל.

Un altre cas és el d'aquells topònims —com passa amb nombroses poblacions europees— que en hebreu tenen una forma tradicional: וינה (= Wina; Wien, Viena), ורשה (= Warxa; Warszawa, Varsòvia), ליסבון (= Lisbon; Lisboa), ספּרד (= Sefarad; Espanya), צרפת (= Tsarefat; França), סין (= Sin, Xina), etc. És recomanable, en aquests casos, de respectar la forma tradicional hebrea, tot adjuntant-li (entre parèntesis o claudàtors) la forma catalana del topònim perquè pugui ser identificable. Per exemple: «Warxa [Varsòvia]», «Wina [Viena]». Naturalment, en textos traduïts de l'hebreu, aquests topònims s'han d'escriure exclusivament en llur forma catalana.

5. TAULES SINÒPTIQUES DE CONVERSIÓ DE LES CONSONANTS I LES VOCALS HEBREES

TAULA 8
*Conversió de les consonants hebrees*²⁷

Hebreu	Transcripció rigorosa de l'hebreu clàssic	Transcripció rigorosa de l'hebreu modern	Transcripció simplificada (hebreu clàssic i hebreu modern)
א àlef	ʔ (ʔ) ²⁸	ʔ _ ²⁹	-
ב bet	b (b) ²⁸	v	b v
בּ	b bb	b bb	b bb
ג guímel	g (ḡ) ²⁸	g (ḡ)	g / gu
גּ	g gg	g gg	g / gu gg / ggu
ד dàlet	d (ḏ) ²⁸	d (ḏ)	d
דּ	d dd	d dd	d dd
ה he	h	h	h
הּ	h	h	h
ו vau	w	w	v
וּ	ww	ww	vv
ז zain	z	z	z

27. Les *matres lectionis* ך, ם i ן s'inclouen en la taula de les vocals (taula 7). L'ús de la plec simple (l), de la plec doble (ll), de la barra inclinada (/), dels parèntesis i del signe menys (-) s'explica en la nota a peu de pàgina de la taula 1 (nota 5).

28. En els casos en què el programa o el sistema informàtic que es fa servir no permeti escriure alguns dels caràcters que aquest sistema de transcripció preveu, es poden fer servir els següents caràcters de substitució, tots ells inclosos en el joc de vuit bits ISO 8859-1 (Llatí 1), amb la qual cosa es possibilita l'intercanvi de dades a través d'Internet, almenys dins de l'àmbit d'ús del joc ISO 8859-1 (Estats Units d'Amèrica, Europa occidental...): ʔ (ʔ) → ' (apòstrof recte: ISO 39), b → _b (ratlla inferior, ISO 95, avantposada), ḡ → _g, ḏ → _d, ḥ → .h, ʔ → .t, k → _k, ʔ (ʔ) → ` (accent greu: ISO 96), p̄ → _p, š → .s, ś → `s (accent agut, ISO 180, avantposat), š → ^s (accent circumflex, ISO 94, avantposat), ʔ → _t.

29. En els casos en què el programa o el sistema informàtic que es fa servir no permeti escriure alguns dels caràcters que aquest sistema de transcripció preveu, es poden fer servir els següents caràcters de substitució, tots ells inclosos en el joc ASCII, amb la qual cosa es possibilita l'intercanvi de dades a través d'Internet: ʔ | ' (apòstrof recte: ASCII 39), ḥ → x, ʔ → + (o bé t), k → kh, ʔ → ` (accent greu: ASCII 96), š → c, ś → & (o bé s), š → sh. Per a indicar que el grup *sh* correspon a la transcripció de dues consonants hebrees i no a la transcripció de la consonant xin, els dos caràcters es poden separar amb una barra inclinada: ךּם = *his/hir* (el dígraf *kh*, en canvi, correspon sempre a la caf fricativa).

TAULA 8 (Continuació)
 Conversió de les consonants hebrees³⁰

Hebreu	Transcripció rigorosa de l'hebreu clàssic	Transcripció rigorosa de l'hebreu modern	Transcripció simplificada (hebreu clàssic i hebreu modern)
ה	zz	zz	z
הֶת	h ²⁸	h ²⁹	h
תֶּת	t ²⁸	t ²⁹	t
תֶּתֶּ	tt ²⁸	tt ²⁹	tt
יֹד	y	y	y
יֹדֵי	yy	yy	yy
כַּף	k (k) ²⁸	k ²⁹	kh
כַּףֶּ	k kk	k kk	k kk
לָמֶד	l	l	l
לָמֶדֶּ	ll	ll	ll
מֶם	m	m	m
מֶםֶּ	mm	mm	mm
נּוּן	n	n	n
נּוּןֶּ	nn	nn	nn
סָמֶעַךְ	s	s	s / ss
סָמֶעַךְֶּ	ss	ss	ss
אֵיִן	ʕ (ʕ) ²⁸	ʕ ²⁹	–
פֶּה	p (p̄) ²⁸	f	f
פֶּהֶּ	p pp	p pp	p pp
צַדֵּי	ʃ ²⁸	ʃ ²⁹	s / ss ts
צַדֵּיֶּ	ʃʃ ²⁸	ʃʃ ²⁹	ss ts
קוֹף	q	q	q
קוֹףֶּ	qq	qq	qq
רֵיִךְ	r	r	r
שֵׁן	ś ²⁸	ś ²⁹	s / ss
שֵׁןֶּ	śś ²⁸	śś ²⁹	ss
שֵׁןֶּ	ʒ ²⁸	ʒ ²⁹	x / ix
שֵׁןֶּ	ʒʒ ²⁸	ʒʒ ²⁹	x / ix
טָו	t (t) ²⁸	t (t)	t
טָוֶּ	t tt	t tt	t tt

30. L'ús de la plecra doble (ll), la plecra simple (l), la barra inclinada (/), els parèntesis i el signe menys (–) s'explica en la nota a peu de pàgina de la taula 1 (nota 5).

TAULA 9
 Conversió de les vocals hebrees³¹

Hebreu	Transcripció rigorosa de l'hebreu clàssic	Transcripció rigorosa de l'hebreu modern	Transcripció simplificada (hebreu clàssic i hebreu modern)
◻ híreq	i	i	i
◻ tseré	e	e	e
◻ segol	æ	e	e
◻ pàtah	a	a	a
◻ qamets	â (ā â) ³²	a o	a o
◻ hólem	o	o	o
◻ qibbuts	u	u	u
◻ híreq malé	î	i	i
◻ tseré malé	ê	e	e
◻	æ ³²	e	e
◻	eh	e	e
◻	æh	e	e
◻	â	a	a
◻ hólem malé	ô	o	o
◻	oh	o	o
◻ xúreq	û	u	u
◻ xevà	◻ ^e - ³²	e (ë) -	e -
◻ hatef segol	ě ³²	e (ě)	e
◻ hatef pàtah	ã ³²	a (ã)	a
◻ hatef qamets	ö ³²	o (ö)	o

31. L'ús de la plec simple (l), els parèntesis, el quadradet puntejat (◻) i el signe menys (-) s'explica en la nota a peu de pàgina de la taula 1 (nota 5).

32. Si el programa o el sistema informàtic que es fa servir no permet escriure alguns dels caràcters que aquest sistema de transcripció preveu, es poden fer servir els següents caràcters de substitució, tots ells inclosos en el joc de vuit bits ISO 8859-1 (Llatí 1), amb la qual cosa es possibilita l'intercanvi de dades a través d'Internet, almenys dins de l'àmbit d'ús del joc ISO 8859-1 (Estats Units d'Amèrica, Europa occidental...): â → âe, ā → á, ě → ě, ä → ä, ö → ö, ◻^e → ◻^o (ISO 176).

ANNEX

*Sistema de transcripció simplificada de l'Acadèmia de la Llengua Hebrea*³³

TAULA 10
*Consonants segons la transcripció simplificada
 de l'Acadèmia de la Llengua Hebrea*³⁴

א	' -	Vg. l'obs. 1	ל	ll	Vg. l'obs. 2
ב	v		מ	m	
בּ	b bb	Vg. l'obs. 2	מּ	mm	Vg. l'obs. 2
ג	g		נ	n	
גּ	g gg	Vg. l'obs. 2	נּ	nn	Vg. l'obs. 2
ד	d		ס	s	
דּ	d dd	Vg. l'obs. 2	סּ	ss	Vg. l'obs. 2
ה	h		ע	' -	Vg. l'obs. 1
הּ	h		פ	f	
ו	w		פּ	p pp	Vg. l'obs. 2
וּ	ww	Vg. l'obs. 2	צ	z	Vg. l'obs. 8
ז	z		צּ	zz	Vg. les obs. 2 i 8
זּ	zz	Vg. l'obs. 2	ק	q	
ח	h	Vg. l'obs. 8	קּ	qq	Vg. l'obs. 2
ט	t		ר	r	
טּ	tt	Vg. l'obs. 2	ש	s	
י	y		שּ	ss	Vg. l'obs. 2
יּ	yy	Vg. l'obs. 2	שׁ	sh	
כ	kh		שׂ	shsh	Vg. l'obs. 2
כּ	k kk	Vg. l'obs. 2	ת	t	
ל	l		תּ	t tt	Vg. l'obs. 2

33. HA-AQADEMYA LA-LAŠON HA-‘IVRIT [ACADÈMIA DE LA LLENGUA HEBREA], «Kelale ha-ta‘tiq mi-ketav ‘ivri li-ketav laṭini» [«Normes de transcripció de l'escriptura hebrea en alfabet llatí»], extret de *Zikronot ha-Aqademya la-Lašon ha-‘ivrit* [*Annals de l'Acadèmia de la Llengua Hebrea*], 3-4 (1955-1956 - 1956-1957).

34. L'ús de la plecra simple (l) i el signe menys (-) s'explica en la nota a peu de pàgina de la taula 1 (nota 5).

TAULA 11
*Vocals segons la transcripció simplificada de l'Acadèmia de la Llengua Hebrea*³⁵

Amb matres lectionis	Sense matres lectionis	Amb xevà simple o compost
יִ i Vg. l'obs. 3	י i	
יֵ e Vg. l'obs. 3	יֵ e	
יֶ e Vg. l'obs. 3	יֶ e	יֶ e
הָ a Vg. l'obs. 3	הָ a o Vg. l'obs. 4	הָ a
וֹ o Vg. l'obs. 3	וֹ o	וֹ o
וּ u Vg. l'obs. 3	וּ u	
הֶ e Vg. l'obs. 3		הֶ e – Vg. l'obs. 5
הֵ e Vg. l'obs. 3		
הֹ o Vg. l'obs. 3		

OBSERVACIONS COMPLEMENTÀRIES A LES TAULES 10 I 11

1. Les lletres א i ע només es representen si porten *xevà* o van precedides de *xevà* quiescent: יגְאֵל = *Yig'al*, נֶדָר = *Ne'dar*, גִּדְוֹן = *Gid'on*, רַעְיָה = *Ra'ya*. En canvi, no es representen si es troben en posició inicial, entre vocals o a final de paraula: אַהֲרֹן = *Aharon*, גַּבְרִיאֵל = *Gavriel*, גֵּרָא = *Gera*, גֵּבַע = *Geva*, יַעֵל = *Yael*, אַטָּרָה = *Atara*.

2. Les consonants amb *dagueix* fort es representen duplicades: מְנַשֶּׁשֶׁה = *Menashshe*.

3. Les lletres ה, ו i י *matres lectionis* no es representen.

4. El *qamets gadol* es transcriu per *a* (per exemple, בִּנְיָמִין = *Binyamin*), i el *qamets qatan* o *qamets hatuf*, per *o* (per exemple, מֹרְדֵכַי = *Mordek'hay*).

5. El *xevà* es representa si és mòbil i no es representa si és quiescent.

6. Les vocals poden portar dièresi, si cal, per a evitar lectures defectuoses. Per exemple: *Meïr*, *Neëman*, *Yaël*.

7. L'article se separa de la resta de la paraula amb guionet i llavors no s'escriu doble la consonant següent malgrat el *dagueix* fort: רַמּוֹת הַשֶּׁבִים = *Ramot Ha-Shavim*.

35. L'ús de la plec simple (|), el quadret puntejat (□) i el signe menys (–) s'explica en la nota a peu de pàgina de la taula 1 (nota 5).

8. És habitual fer servir aquest sistema de transcripció prescindint dels diacrítics dels caràcters que transcriuen les consonants \mathfrak{h} (h en lloc de \underline{h}) i \mathfrak{z} (z en lloc de \underline{z}), especialment per la dificultat tipogràfica que de vegades comporten aquests caràcters.